

**MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARDA MUSIQA O'QITISH METODIKASINI
TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13926300>

Saidqulova Gavhar Odiljon qizi

Chirchiq davlat pedagogika univetsiteti Maktabgacha ta'lim fakulteti.

Annotatsiya. *Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarga musiqa o'qitish va ushbu jarayonni takomillashtirish mexanizmlari borasida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Musiqa, ta'lim, rivojlanish, san'at, kompozitor, estetik tarbiya, ma'naviyat, mohiyat.*

Bugungi bolalar qayerda yashashidan qat'iy nazar, doimiy ravishda ijtimoiy, siyosiy, ekologik, ilmiy, texnikaviy va industrial sohalaridagi o'zgarishlar bilan to'qnash kelishlariga to'g'ri keladi. Bolaning rivojlanishi va o'sishi uzluksiz davom etadigan jarayondir. Bu davrda uning shaxs sifatida shakllanishi, ilk bor olamni atrofidagi ashyo va buyumlar orqali anglab, undan o'zicha ma'no topishga intilishi, qiziqish va hissiyotlari rivojlanishini kuzatamiz. Hayotning har bir davri, rivojlanish xususiyatlari va ehtiyojlariga ko'ra o'ziga xos bosqichlarga ega. Bolaning o'sib, ulg'ayishida maktabgacha bolgan davrni shular sirasiga kiritish mumkin. Bolalar ohangraboli olam hisoblanib, juda tez o'sish, rivojlanish va o'zgarishlar ichida yashaydilar. Bu farzand tarbiyasida aynan shu palla qanchalik ahamiyatli ekanining yana bir isbotidir.

Musiqa san'ati shunday san'at turiki, u insonlarni kechinmalari, emotsional hissiyotlari orqali birlashtiradi. Ular orasidagi aloqa vositasiga aylanadi. Bir kompozitor tomonidan yaratilgan musiqa boshqa insonlar qalbida turli-tuman kechinmalar uyg'otishining o'zini bir mo'jiza deb, atash mumkin. Musiqa tarbiyasi estetik tarbiyaning tarkibiy qismi hisoblanadi. Inson shaxsini shakllantiruvchi yetakchi omillardan biri - ta'lim-tarbiyadir. Estetik tarbiya esa uning tarkibiy qismi sifatida go'zallikning mohiyati, estetik va axloqiy hissiyotlarning birligi, san'atning xalqchilligi to'g'risidagi ta'limotga suyanib, o'quvchilarning ob'ektiv dunyo haqidagi bilimni kengaytiradi va chuqurlashtiradi, ijodiy qobiliyatini va iste'dodini o'stiradi hamda ularda yuksak ma'naviy fazilatlarining tarkib topishiga yordam beradi. Odatda, estetik tarbiyaning maqsadi bolalarda estetik his-tuyg'u va fikrlarni rivojlantirish, go'zallikni ko'ra bilish va ulardan zavqlana olishdan iborat, deb tushuniladi. Aslida estetik tarbiyaning maqsad va vazifalari bu bilan chegaralanib qolmaydi, o'quvchilarni go'zallik va xunuklikni, yuksaklik va tubanlikni, shodlik, kulfatni anglash va ko'ra bilishga o'rgatadi. Estetik tarbiya umuminsoniy va milliy qadriyatlar qaror topishiga xizmat qiladi. Ayonki, tarbiya inson ongiga, his-tuyg'ulariga, tasawuriga, e'tiqodiga, dunyoqarashiga, xattiharakatlariga, xulq-atvoriga ta'sir o'tkazadi.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning musiqiy didini shakllantirishda musiqani ongli ravishda idrok etish ko'zda tutiladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida olib boriladigan barcha musiqiy tarbiyaviy ishlar bolalarda bog'cha yoshidan boshlab olijanob fazilatlarni shakllantirishga qaratilgan. Bolalar bog'chalarida amalga oshiriladigan tarbiyaviy ishlar yosh avlodni ma'naviy jihatdan yetuk, barkamol inson bo'lib voyaga yetishishida xizmat qiladi. Musiqa mashg'ulotlari jarayonida kichkintoylar hayotiy voqelikni musiqiy obrazlar orqali idrok etib boradilar. Ular yoshiga mos musiqiy asarlar tarbiyalanuvchilarda unutilmas taassurotlar qoldiradi, ma'naviy dunyosini boyitadi. Bolalar bog'chasida amalga oshiriladigan mehnat, hisob, atrofimizdagi olam kabi konkret mashg'ulotlarda bolalarning abstrakt fikrlash, mantiqiy xotira kuchi kabi qobiliyatlari o'sib borsa, musiqa mashg'ulotlarida obrazli fikrlashi, nutq madaniyati, musiqiy uquvi, go'zallikni his eta olish qobiliyati rivojlanib boradi.

Musiqa inson his-tuyg'ularini, orzu-umidlarini, xohish-istaklarini o'ziga xos badiiy tilda ifoda etadi va kishining his-tuyg'ulariga faol ta'sir etadi. Musiqa ham fan, ham san'atdir. U fizika va matematikaga asoslanadi, bu fanlar musiqani fanga aylantiradi. Lekin musiqa asariga shu fanning turg'un tushunchasi sifatida qarab bo'lmaydi. Chunki musiqa har doim rivojlanib turuvchi jonli san'atdir. Musiqa san'ati inson hayotining ilk yillaridanoq uning hamrohiga aylanib, umumiy madaniy rivojlanishiga salmoqli hissa qo'shadi. Musiqa inson umrining doimiy yo'ldoshi. Olim Stendalning aytishiga ko'ra, musiqa-san'at turlari ichida insonning yuragiga chuqur kirib, uning ichki kechinmalarini aks ettirishga qodirdir.

Bolalar bog'chalarida olib boriladigan musiqa ta'lim-tarbiyasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- kichkintoylarni musiqaga bo'lgan qiziqishlarini o'stirish;
- musiqiy asarlar bilan tanishtirish jarayonida bolalarda emotsional histuyg'ulami hosil qilish yo'li bilan ularning musiqa haqidagi tasavvurlarini boyitish;
- bolalarni musiqa tinglash, qo'shiq kuylash, musiqa ostida ritmik harakatlarni bajarish, bolalar cholg'u asboblari bilan jo'r bo'lish faoliyatlari yordamida ijodiy qobiliyatlarini shakllantirib borish;
- bolalar ovozini asrab tarbiyalash, qo'shiqlarni sodda, ravon, erkin, tabiiy va ifodali kuylashga o'rgatish va odatlantirish;
- musiqiy asarlardan zavq olishni, shu asosda musiqiy did va badiiy fikr yuritishni rivojlantirish;
- musiqa mashg'ulotlari jarayonida musiqiy asardagi badiiy obrazlarni o'yin va raqs shaklida ifoda etishga o'rgatish;
- musiqa mashg'ulotlarida bolalarni milliy qadriyatlarimiz bilan tanishtirish, milliy cholg'u sozlarimiz jo'rligida milliy musiqiy-ritmik harakatlarni bajarishga o'rgatish;
- musiqa mashg'ulotlari mazmunini bog'cha hayoti bilan bog'lash, bog'chada o'tkaziladigan tadbirlarda o'rganilgan kuy va qo'shiqlar bilan ishtirok etish. Turli ertaliklar, konsertlar tashkil etish.

Maktabgacha ta'lim jarayonida tarbiyalanuvchilarning tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan minimal talablar. Musiqa mashg'ulotlarini o'tkazish metodikasi fanidan ta'lim mazmunining minimal hajmi. Tarbiyalanuvchilarning musiqa mashg'ulotlarida egallashi lozim bo'lgan kompetensiyalari. Musiqa mashg'ulotlari ta'limi dasturi mazmuni, mohiyati va tahlili. Mashg'ulotlar tahlili. «Ilk qadam» maktabgacha ta'lim muassasalari uchun ishlab chiqilgan dastur – davlat hujjati bo'lib, musiqa rahbarini ta'limiy tarbiyaviy ishi, bolalarni barkamol tarbiyalab maktab ta'limiga tayyorlashini nazarda tutadi. Musiqa mashg'ulotlarini rejalashtirar ekan, pedagog bolalarning aqliy, jismoniy, emosional yuklamalarini hisobga olishi kerak va shunga ko'ra o'rgatiladigan repertuar va faoliyat turlarini ketma – ketligini to'g'ri tuzishi kerak. Har bir musiqa rahbari xar bir musiqa mashg'ulotini qiziqarli va bolalar xotirasida uzoq saqlanishi uchun ko'rgazmalardan unumli foydalanishni bilishi zarur. Mashg'ulotni tashkillashda musiqa rahbari quyidagilarni yoddan chiqarmasligi kerak:

1. mashg'ulot bayoni, yangi qo'shiq, raqs xarakatlari, foydalaniladigan cholg'u asboblari uchun tayyorlangan ko'rgazmalar;
 2. qismlarni bir-biriga uzviy bog'lay olish;
 3. bolalarni qiziqtirish uchun ularning yosh xususiyatlarini e'tiborga olgan xolda sodda va past ohangda muloqatda bo'lish;
 4. texnika vositalaridan foydalana olish;
 5. musiqiy ta'limiy va didaktik o'yinlar yordamida bolalar bilim va ko'nikmalarini mustahkamlab borish;
 6. musiqaviy harakatli o'yinlarni atributlar va o'yinchoqlar yordamida tashkillashtirish.
- Mashg'ulotni rejalashtirishda quyidagilarga e'tibor berishi kerak:

1. Musiqa tinglashda rasmlardan, bastakor va kompazitor portretlaridan, xilmaxil rangdagi shakllardan foydalanish;
2. Ovoz diapozonini kengaytirish mashqlarida musiqali zinacha ko'rgazmali qurollar, tarqatma materiallardan foydalanish;
3. Qo'shiq kuylaganda rasmlarga qarab qo'shiq nomini topish;
4. Leparlar va raqslarni ijro etganda atributlar(gullar, lentalar, v.b.) foydalanish;
5. Bolalarni ijodiy kobilyatini rivojlantirishda musiqali xarakatli va obrazli o'yinlarni o'rgatilganda shu o'yinga mos atributlarni tayyorlab fikrlashga o'rgatish, sahnalashtirilgan jarayonda bolalarni mustaqil xarakat qilishlariga imkon yaratadi va katta o'rin egallaydi.

Musiqa mashg'ulotlari – har bir bolaning musiqiy qobiliyatini maqsadga muvofiq va har tomonlama ta'lim – tarbiya beruvchi mashg'ulotlardir. Ularda har xil faoliyat turlari: kuylash, ritmik harakatlar bajarish, musiqa tinglash, musiqa savodi bilan tanishtirish kabi faoliyatlarni uzviy bog'lab olib boradilar. Musiqa faoliyatini bajarish bolalarni faolroq bo'lishlariga asos bo'ladi. Tashkil etiladigan bayramlar ham qiziq va muvaffaqiyatliroq o'tadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xasanboeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta`lim pedagogikasi. - T.: Ilm ziyo. 2006
2. G.Sharipova.G'.Najmekdinov Musiqa o'qitish metodikasi praktikumi
3. Apraksina.O.A.Maktablarda musiqiy tarbiya metodikasi
4. D.Soipova Musiqadan o'qitish nazariyasi va metodikasi
5. Mahkamova, S. R., & Obidova, S. P. (2021). MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA BOLALARNI MUSIQIY TARBIYALASH VA TA'LIM BERISH. Scientific progress, 1(3).